

Neziskový sektor a zvládání katastrof

Ing. Jakub Dostál

13. 5. 2014

Struktura prezentace

- **Úvod**
- **Evoluce neziskového sektoru při poskytování humanitární pomoci**
- **Role neziskového sektoru při řešení katastrof**
- **System krizového řízení v ČR**

Cíl přednášky

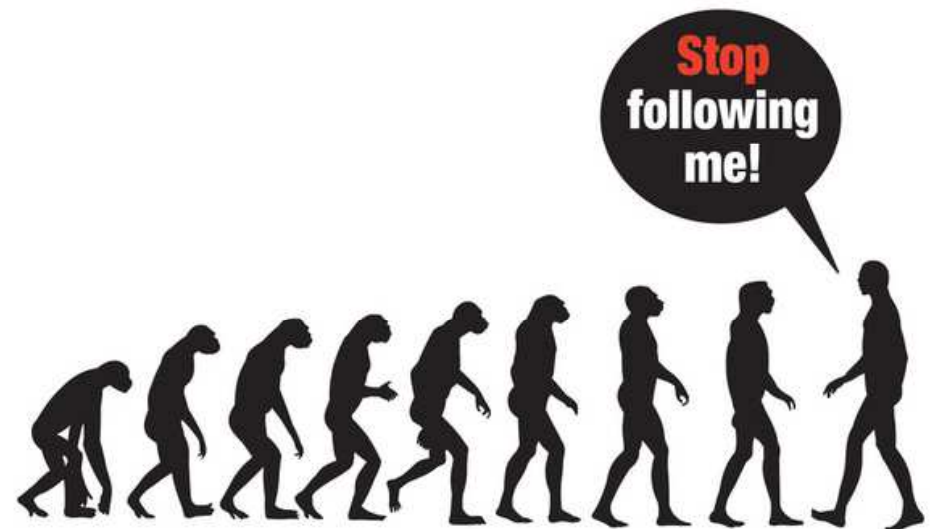
- Pochopit **roli neziskového sektoru (NS)** při zvládnání katastrof
- Identifikovat **ekonomický rozměr participace NS** v této oblasti
- Seznámit se s **vlivem na řízení a ekonomiku NNO** v této oblasti
- Seznámit se se **NS v této oblasti v ČR**

Základní pojmy

- **Mimořádná událost** - škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které **ohrožují** život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a **vyžadují provedení záchranných a likvidačních** prací
- **Krizová situace** - mimořádná událost, jejíž zvládnutí není možné zvládnout běžnou činností správních úřadů.
- Katastrofa - velký počet lidských obětí, nebo rozsah škod, který není možné zvládnout běžnými a místními prostředky
- **Humanitární pomoc** - Cílem humanitární pomoci je **zamezit ztrátám na životech a zmírnit lidské utrpení** způsobené přírodní či lidmi způsobenou katastrofou nebo ozbrojeným konfliktem

Evoluce neziskového sektoru při poskytování humanitární pomoci

- Humanitární gesto - snaha **zmírnit utrpení** ostatních
- Vývoj probíhá **tisíce let**
- **globální fenomén** Davey, Borton a Foley (2013, s. 1),
- dva impulzy pro vznik humanitární pomoci:
  - **Víra**
  - **Válečné kodexy** (Davey, Borton a Foley, 2013, s. 5),

Víra jako impulz pro humanitární pomoc

- Určité **vnitřní přesvědčení** vedoucí k pomoci ostatním.
- Pomoc trpícímu má hodnotu:
  - pro toho, komu je **pomáháno**
  - pro **pomáhajícího**
  - (pro **Boha**)
- Jeden z prvních výskytů
  - **Pavel z Tarsu** a sbírka na pomoc chudým (1. st. n. l.).

Nejznámnější „faith based“ nestátní neziskové organizace [více zde](#)

ADVENTIST DEVELOPMENT
AND RELIEF AGENCY

**Malteser
International**
Order of Malta Worldwide Relief

慈濟慈善事業基金會
TZU CHI FOUNDATION

Eurodiaconia

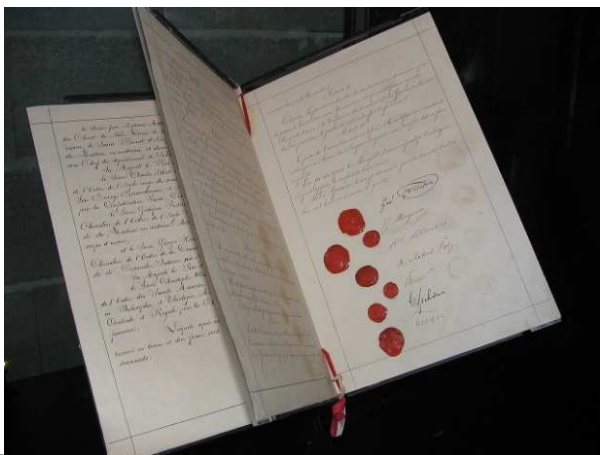
Ekonomický rozměr pozadí víry pro neziskový sektor

- Víra ovlivňuje život **člověka**
  - A také to, jak on ovlivňuje své **okolí**
- Věřící (ať už věcí v cokoliv) tak často **věnují** nestátním neziskovým organizacím:
  - Svůj **čas** (pro informování se o aktivitách, ale také v podobě dobrovolnictví)
  - Své **peníze** (jednorázově i dlouhodobě)
- Významné je také **institucionální pozadí** církví a náboženských komunit

Válečné kodexy

- Lidstvo se tisíce let snaží stanovit „pravidla hry“ v kontextu péče o zraněné, zemřelé, zajaté.
- **Ženevské úmluvy** (1864 až 1949)
  - Mezinárodní výbor ČK
  - Henri Dunant (Jukl 2005, s. 5).

Vznik moderního pojetí humanitární pomoci

- Cca polovina **19. století** (Barnett, 2011, s. 29)
- Následek **válek a různých katastrof**, které vyústily v naléhavost naplňování potřeb zasažených (Davey, Borton a Foley, 2013, s. 5)
- Důležité mezníky: **světové války**

Hlavní aktéři humanitární pomoci

- **Státy**

- **Mezivládní organizace** (angl. intergovernmental organizations) – např. OSN

- **Neziskové organizace** a jejich sítě –
Např. Mezinárodní hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce (celkem cca 4 400 NNO (ALNAP, 2012, s. 9)

the power of humanity

Ostatní aktéři humanitární pomoci

- Zasažené místní **komunity**
- **Náboženské organizace**
- Různé **státní subjekty**
- **Armádu**
- **Soukromý sektor**

Role NNO při zvládnání katastrof

- **Zaplňování mezer** v dostupnosti státem poskytovaných veřejných služeb a také **doplňování státu** v případě státních selhání Simo a Bies (2007, s. 125)
- Role mediátora, který umožňuje zapojení **obrovského množství lidí** do řešení následků krizových situací. Kapucu (2007, s. 559)

Ekonomický přínos činnosti NNO při zvládnání katastrof

- **Dodatečné zdroje**

- Finanční (substitut pro vládní sbírky)
- Lidské (dobrovolníci i tvorba pracovních míst)
- Materiální

- **Know-how**

- **Flexibilnější aparát než stát**
  - Umožňující vyšší efektivitu pomoci (Paul, 2003; Pospíšil, 2006).

Příklad: dobrovolnictví při povodních 2013 v ČR

NNO	Počet dobrovolníků	Počet dobrovolnických hodin	Ekonomická hodnota	
			od (Kč)	do (Kč)
ADRA	254	8 228	492 802	1 271 683
ČČK	1 680	124 992	7 324 531	27 149 594
Diakonie	215	6 284	341 167	757 704
Charita	222	9 880	563 188	1 783 626
Celkem	2 371	149 384	8 721 689	30 962 607

Typ dobrovolnictví	Počet dobrovolníků	Počet hodin	Ekonomická hodnota		NNO
			od (Kč)	do (Kč)	
Manuální pomoc	465	14 728	782 057	1 321 574	ADRA, Charita, Diakonie
Sociální šetření	60	1 688	109 214	371 642	Diakonie, Charita
Logistika a řízení	722	70 292	4 157 605	15 937 612	ADRA, ČČK, Diakonie, Charita
Psychosociální	653	31 428	1 841 681	5 150 568	ADRA, ČČK
Zdravotnická pomoc	651	31 248	1 831 133	7 424 381	ČČK
Celkem	2 551	149 384	8 721 689	30 205 777	

Pramen: sestaveno autorem na základě vlastních výpočtů

Současné trendy

- **Celosvětové síťování a spolupráce NNO**
- **Prohlubující se spolupráce se státy a nadnárodními organizacemi**
- **Profesionalizace NNO**

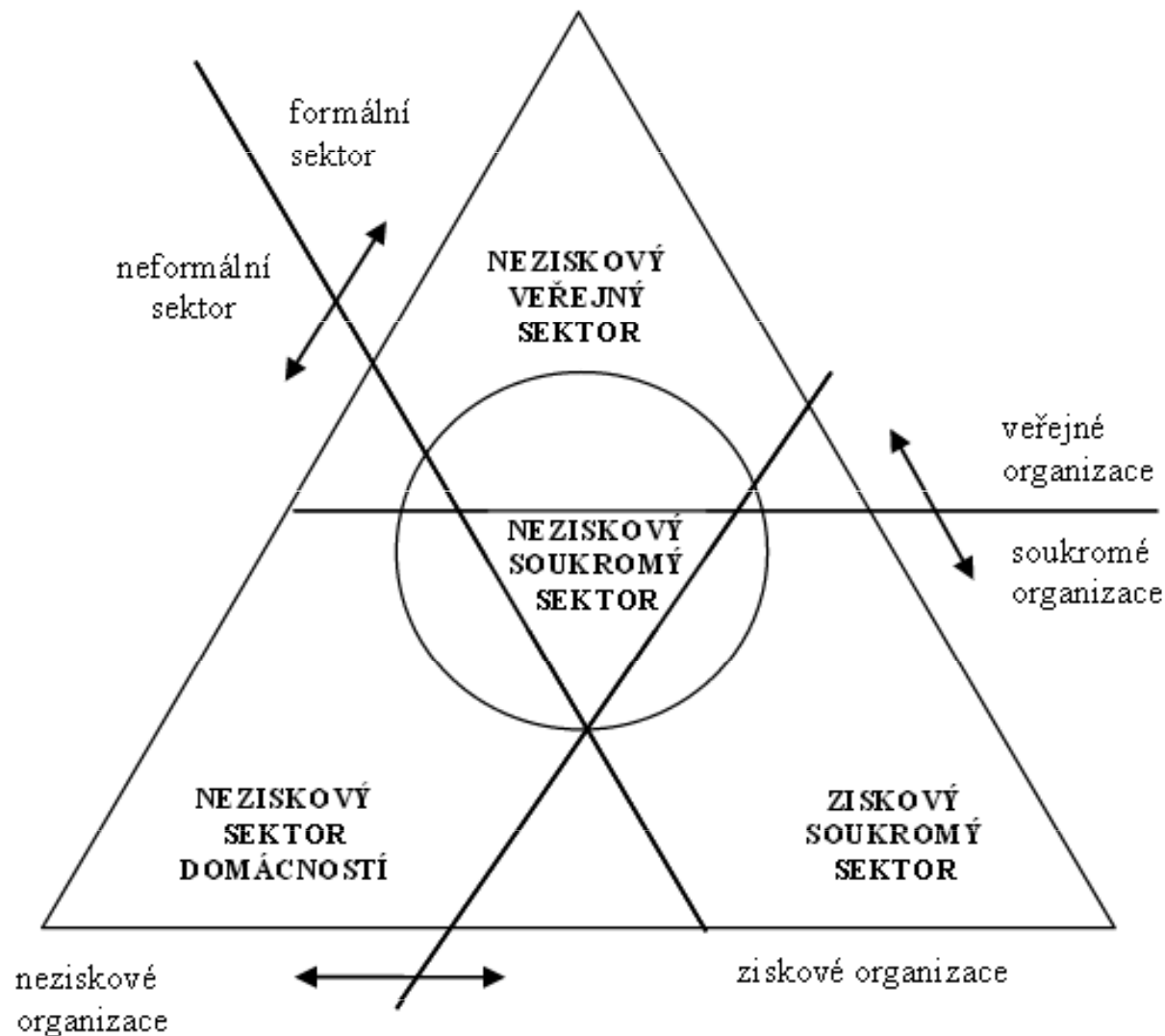

Činnost NNO při řešení katastrof

- **Finanční pomoc**
- **Materiální pomoc**
- **Manuální pomoc**
- **Psychosociální krizová pomoc**
- **Účast na záchranných operacích**
- **Poradenská činnost**
- **Preventivní pomoc**

Zdroje participace NNO při zvládnání katastrof

Zdroje financování NNO- DMS

■ DMS

- Vznik 2004
- Dlouho česká specialita!
- Provozuje Fórum dárců
- Výtěžek zpravidla v řádech milionů na NNO
- 5 % jde mobilním operátorům -> cca statisíce Kč
  - Operátor se toho může vzdát ve prospěch NNO
- Cca 12 mil DMS, 332,5 mil. Kč, 250 organizací
  - Nejen na katastrofy
  - V případě povodní v řádech mil. Kč. na NNO a povodeň

DMS sbírky v ČR na přírodní katastrofy

KATASTROFA	POČET DMS	VYBRANÁ ČÁSTKA V KČ
TATRY 2004	303 800	9 114 000
ASIE (Tsunami) 2005	1 400 000	42 000 000
POVODNĚ 2009	297 000	8 910 000
POVODNĚ 2010	237 000	7 110 000
HAITI 2010	613 000	18 390 000
JAPONSKO	182 000	5 460 000

Neziskový sektor v oblasti krizového řízení v ČR

Historie NNO, zapojujících se do řešení následků povodní: Rakousko císařství – začátek ČSR

- 1845 **Spolek na podporu nešťastníků poškozených povodní**
- 1868 **Vlastenecký pomocný spolek pro Království české**
  - součástí **Rakouské společnosti Červeného kříže**
- 1903 **Diakonie**, spolek evanjelický pro ošetřování nemocných a chudých
- 1919 **Katolická Charita**
- 1919 Oficiální začátek **Československého červeného kříže**
  - Pomoc obětem 1. světové války

Historie NNO, zapojujících se do řešení následků povodní: světové války a meziválečné období

- **Velká výzva** pro tento typ NNO – nedostatek potravin, lidi bez přístřeší, zranění, pohřešování
  - Tento typ pomoci poskytují NNO i v případě **jiných krizových situací**

Historie NNO, zapojujících se do řešení následků povodní: komunistická éra

- **1948 politický převrat - zlom**
  - Změna politiky státu vůči NNO
  - 1948 ČSČK ztráta nezávislosti, omezení některých činností
  - 1948 ochromena činnost Charity
  - 1952 zrušení Diakonie
- **humanitární pomoc byla zcela v režii státu**
- **Omezení možnosti využít zkušenosti z minulé epochy v řešení následků povodní**
- **Zůstal ČSČK - řešení následků povodní jedna z vedlejších činností - poslední velké povodně 60.léta 20. st. na Slovensku**

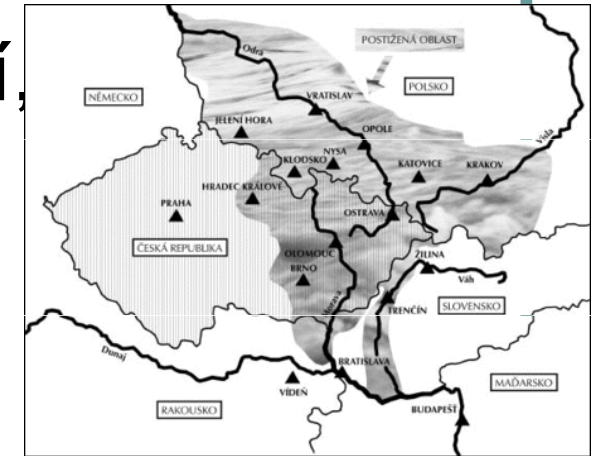
Historie NNO, zapojujících se do řešení následků krizových situací: novodobá historie

- **Listopad 1989 demokratizace režimu – důležitý mezník**
  - 1989 **ČSČK** získal nezávislost a mohl opět rozšířit své činnosti
  - Stejně tak **Daikonie** (znovuobnovena v červnu 1989!)
  - 1990 **Katolická Charita** vstala z popela
  - 1992 Nadace Lidových novin (od 1994 Nadace **Člověk v tísni**, 1999 **Člověk v Tísni o.ps.s**)
  - 1992 **Nadace ADRA**

Povodně 1997

- První velké povodně na území Československa od 60. let 20. století, kterých zasahovala nynější NNO
- Jediná NNO, která měla částečnou zkušenost s povodněmi byl **ČČK**
  - I tato zkušenost byla ale **30.let** stará

Zapojení NNO při odstraňování následků povodní 1997

- **Začátek nové éry v oblasti zapojování NNO do řešení následků povodní**
  - Značné zapojení **dobrovolníků a NNO**
  - vybrání **obrovských finančních příspěvků** skrze povodňové sbírky
- **Velké** rozdíly mezi zapojením jednotlivých NNO
  - **Např. ČČK x Diakonie**
- **Změna pohledu společnosti na celý neziskový sektor! (Pospíšil, 2006).**

Důsledky povodní 1997 na NNO

- **Nepřímé dopady:**
  - NNO se začínají **více zaměřovat na povodně** (např. Diakonie, ADRA, Charita)
  - Některé kvůli nim **změnili svoji strukturu či způsob fungování** (např. ADRA)
  - Vytvořena půda pro vznik nových NNO v této oblasti

HAND
FOR HELP
Podáváme ruku těm,
kteří ji potřebují

Konference Ekumenické rady církví v Přebyslavi 1998

- došlo zde k vyhodnocování poznatků a zkušeností z **nedávných povodní** a dobrovolnictví při nich
- řešilo **zapojení církví do této problematiky**, což bývá u povodní v roce 1997 hodnoceno jako slabý článek.
- Důsledek: ČR se stala součástí projektu Světové rady církví pro 11 postkomunistických zemí **Připravenost náboženských společností, veřejných organizací a státních institucí *společně čelit katastrofám všeho druhu.***
- Tato konference tak bývá v odborných kruzích často označována za významný mezník v oblasti **zapojování se občanské společnosti** do pomoci při mimořádných událostech

Další důležité body v oblasti zapojování NNO do řešení následků povodní – zákon o dobrovolnické službě

- zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě
  - ne všichni dobrovolníci zasahující při povodních se však řídí tímto zákonem
    - Viz minulá přednáška

Další důležité body v oblasti zapojování NNO do řešení následků povodní – profesionalizace AČR

- Povodně 1997 jedinou státní institucí, která z těchto povodní vyšla s čistým štítem - **armáda**
  - 1997 - základní vojenská služba
    - Ve službě cca 207 tisíc vojáků
    - po r. 2004 cca 26 tisíc vojáků
- 2004 - **profesionalizace armády**
  - Omezení možností AČR zasahovat při povodních
  - Kde sehnat další lidské zdroje?
    - dobrovolníci

Neziskový sektor v oblasti krizového řízení v ČR – současný stav

- **Dobrovolní hasiči a záchranáři**
  - Dobrovolní hasiči
  - Horská služba
  - Vodní záchranná služba
  - Atd.
- Humanitární organizace
- Ostatní NNO

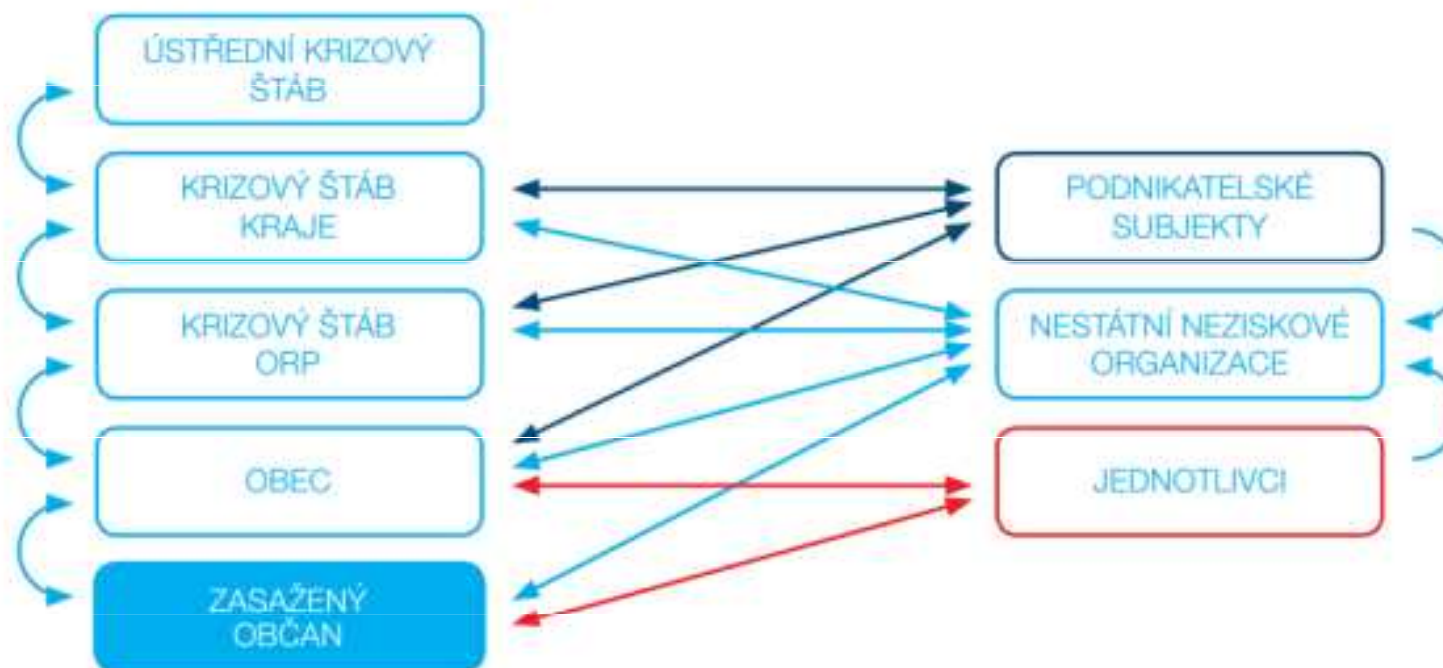
Základní nabídka činností NNO při mimořádné události podle dokumentu Typová činnost složek IZS při společném zásahu

Organizace	ADRA	Člověk v tísni	Diakonie ČČK	ČČK³¹	Charita
Druh činnosti					
Monitoring rozsahu škod a sociálních potřeb	x	x	x	x	x
Materiální pomoc	x	x	x	x	x
Zapůjčení techniky	x	x	x		x
Poskytnutí první pomoci				x	
Dobrovolnická pomoc (při odstraňování následků MU)	x	x	x	x	x
Psychosociální pomoc	x		x	x	x
Evakuační centra				x	x
Finanční pomoc	x	x	x	x	x

Zdroj: Generální ředitelství HZS ČR (2012).

Role NNO v systému krizového řízení v ČR

Obrázek 1: zjednodušené schéma pomoci a zapojených subjektů

Zdroj Pracovní skupina při Ministerstvu Vnitra ČR Dobrovolníci při mimořádných událostech a krizových stavech., 2013, s. 3.

Vliv oblasti krizového řízení na řízení NNO

- Při řešení vlastní mimořádné události **zvláštní režim** (v závislosti na dané zemi a typu a rozsahu mimořádné události)
- **Zvýšené nároky** na zaměstnance, dobrovolníky a také na jejich vedení a supervizi
- **Stále nestátní, ale...**
- **Nutnost vzájemné spolupráce**
- Nutnost dostatečného množství **kvalifikované lidské síly**

Vliv oblasti krizového řízení na ekonomiku NNO

- V případě mimořádné události (zpravidla) **velký zájem dárců**
  - je obtížné kolik finančních prostředků bude k dispozici
  - lidé rádi přispívají na **samotnou pomoc**, ne na provoz
- Mimo mimořádnou událostech **malý zájem dárců**
  - Problém se zdroji na dlouhodobý provoz
- Z důvodu potřeby dlouhodobé připravenosti vzniká potřeba **státních dotací**

Absence participace neziskového sektoru v krizovém řízení by měla v:

- celé řadě zemí světa za následek **jednu z následujících možností**
  - **oslabení akceschopnosti systému KŘ**
  - **nutnost vynaložení dodatečných finančních zdrojů**

Zdroje:

- DAVEY, E.; BORTON, J.; FOLEY, M. A history of the humanitarian system: Western origins and foundations. Working paper. Humanitarian policy group. 2013
- Faith-based humanitarian NGO. World Bank.
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/PARTNERS/EXTDEVIALOGUE/0,,contentMDK:22363829~pagePK:64192523~piPK:64192458~theSitePK:537298,00.html>
- JUKL, Marek. Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly:(stručný přehled). Český červený kříž, 47 s. 2005.
- BARNETT, M. 'Humanitarianism Transformed', Perspectives on Politics, vol. 3, no. 4. 2005
- ALNAP. The State of the Humanitarian System. London: ODI. 2012.
- REKTOŘÍK, Jaroslav. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*. 1. vydání. Praha: Ekopress, 2001. 177 s. ISBN 80-86119-41-6.
- Dárcovská SMS www.darcovskasms.cz
- Kde ve světě DMS pomáhá <http://www.darcovskasms.cz/7-let-dms/kde-ve-svete-dms-pomaha.html>
- PRACOVNÍ SKUPINA PŘI MINISTERSTVU VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY DOBROVOLNÍCI PŘI MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTECH A KRIZOVÝCH STAVECH. Pravidla dobrovolnické pomoci při mimořádných událostech: Pomůcka pro občany, veřejnou správu, neziskové organizace a podnikatelské subjekty. Praha, 2013. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/pravidla-2013-web-pdf.aspx>
- KAPUCU, N. Non-profit response to catastrophic disasters. Disaster Prevention and Management, 2007, 16.4: 551-561.
- SIMO, G., BIES, A. L. The Role of Nonprofits in Disaster Response: An Expanded Model of Cross-Sector Collaboration. Public Administration Review, 2007, 67.s1: 125-142.
- PAUL, B. K. Relief assistance to 1998 flood victims: A comparison of performance between. 2003
- POSPÍŠIL, M. History of the Czech Nonprofit Sector. 2006.
- KAVAN, Štěpán a Jakub DOSTÁL. Dobrovolnictví a nestátní neziskové organizace při mimořádných událostech v podmínkách Jihočeského kraje. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. 69 s. ISBN 978-80-87472-41-5. <http://www.hzscr.cz/soubor/kavans-dostal-j-a-kol-dobrovolnictvi-final-pdf.aspx>
- DOSTÁL, Jakub a Jana SOUKOPOVÁ. Dobrovolnictví a nestátní neziskové organizace při řešení následků povodní v ČR. Sborník z workshopu a semináře Protipovodňového vzdělávacího a výzkumného centra. Brno: Masarykova Univerzita, 2014. 139 s. ISBN 978-80-210-6713-4.